

Електронний журнал «Державне управління: удосконалення та розвиток» включено до переліку наукових фахових видань України з державного управління (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 1643 від 28.12.2019).

Спеціальність – 281.

Державне управління: удосконалення та розвиток. 2023. № 7.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2156.2023.7.2>

УДК 351

Л. Л. Приходченко,

д. держ. упр., професор, завідувач кафедри публічного управління та регіоналістики, Інститут публічної служби та управління Національного університету «Одеська політехніка»

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6454-6729>

М. Й. Малачинська,

к. мед. н., доцент, докторант кафедри публічного управління та регіоналістики, Інституту публічної служби та управління Національного університету «Одеська політехніка»,

директор КНП ЛОР «Львівський обласний клінічний перинатальний центр»

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2895-3666>

УПРАВЛІННЯ СИСТЕМОЮ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В УМОВАХ СИСТЕМНИХ КРИЗ: АНАЛІЗ ПРОБЛЕМ ТА ПЕРСПЕКТИВ КРИЗЬ ПРИЗМУ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА

L. Prykhodchenko,

Doctor of Sciences in Public Administration, Professor, Head of the Department of Public Administration and Regionalism, Institute of Public Service and Administration, Odessa Polytechnic National University

M. Malachynska,

PhD in Medical Sciences, Associate Professor, Doctoral student of the Department of Public Administration and Regionalism, Institute of Public Service and Administration, Odessa Polytechnic National University,

Director of Lviv Regional Clinical Perinatal Center

ADMINISTRATION OF THE HEALTH CARE SYSTEM IN THE CONDITIONS OF SYSTEMIC CRISES: ANALYSIS OF PROBLEMS AND PERSPECTIVES THROUGH THE PRISM OF LAW LEGISLATION

У дослідженні виокремлено основні підходи до формування стратегії управління системою охорони здоров'я на різних етапах її розвитку, враховуючи особливості соціально-економічного розвитку та умов системних криз. Визначено шість етапів, відповідно до яких проводився аналіз, зокрема: перший – 1991-1996 рр; другий – 2000-2009 рр.; третій – 2010-2013 рр.; четвертий – 2015-2019; п'ятий – 2020-2022 рр.; і шостий – з лютого 2022 і дотепер. Встановлено, що для будь-якої системи криза завжди є переломним етапом у її функціонуванні і об'єктивним відображенням того, що державна влада нездатна/має труднощі в управлінні цією системою, а відтак потребує перегляду управлінських підходів та впровадження інновацій.

За останні два періоди неймовірних викликів для всієї країни, започаткована реформа системи охорони здоров'я показала свою ефективність на первинному рівні. Завдячуючи впровадженню змін медична галузь змогла вистояти і забезпечити максимально можливий рівень надання необхідних медичних послуг. Водночас війна в Україні створила такі умови, за яких реалізації запропонованих змін у межах реформи може бути неефективною. А це потребує додаткових досліджень. По-перше, запропонована урядом реформа медичної інфраструктури знову базується на радянському підході і не сприяє наближенню до стандартів європейського союзу. По-друге, зовнішня та внутрішня міграція населення в Україні величезна і на сьогодні важко спрогнозувати географічне розміщення населення в країні після війни. Важко спрогнозувати демографічний розподіл, тобто розподіл населення по територіях, коли ситуація стабілізується.

По-третє, укрупнення лікарень та їх географічне розміщення, з огляду на стратегію формування спроможної мережі закладів охорони здоров'я, може призвести до конфліктів між громадами. Тому варто більш детально дослідити можливі перешкоди для забезпечення сталого розвитку територіальних громад та регіонів в контексті реалізації медичної реформи.

The study highlights the main approaches to the formation of the health care system administration strategy at various stages of its development, taking into account the peculiarities of socio-economic development and the conditions of systemic crises. Six stages were identified, according to which the analysis was carried out, in

particular: the first - 1991-1996; the second - 2000-2009; the third - 2010-2013; the fourth - 2015-2019; the fifth - 2020-2022; and the sixth - from February 2022 until now. It has been established that for any system, a crisis is always a turning point in its functioning and an objective reflection of the fact that the state government is unable/has difficulties in managing this system, and therefore requires a review of management approaches and the introduction of innovations.

During the last two periods of incredible challenges for the whole country, the initiated reform of the health care system has shown its effectiveness at the primary level. Thanks to the implemented changes, the medical industry was able to survive and ensure the highest possible level of providing the necessary medical services. At the same time, the war in Ukraine created conditions under which implementation of the proposed changes within the framework of the reform may be ineffective. And this requires additional research. First, the reform of the medical infrastructure proposed by the government is again based on the Soviet approach and does not contribute to convergence with the standards of the European Union. Secondly, the external and internal migration of the population in Ukraine is huge, and today it is difficult to predict the geographical location of the population in the country after the war. It is difficult to predict the demographic distribution, that is, the distribution of the population by territory, when the situation stabilizes.

Thirdly, the consolidation of hospitals and their geographical location in view of the strategy of forming a capable network of health care institutions can lead to conflicts between communities. Therefore, it is worth investigating in more detail the possible obstacles to ensuring the sustainable development of territorial communities and regions in the context of the implementation of the medical reform.

Ключові слова: *системна криза, управління системою охорони здоров'я, системи публічного управління, реформування, медична реформа, воєнні дії в Україні, пандемія COVID-19.*

Keywords: *systemic crisis, management of the health care system, public administration systems, reforming, medical reform, military operations in Ukraine, the COVID-19 pandemic.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Система охорони здоров'я України за останні роки пройшла і надалі перебуває у процесі боротьби за виживання та протидії низці складних випробувань в умовах системних криз. Кризу можна означити певним проміжком часу, на якому спостерігається суттєвий внутрішній або зовнішній вплив факторів на систему об'єктів, що потребує кардинальних змін у відповідь на виклики. Для будь-якої системи криза завжди є переломним етапом у її функціонуванні і об'єктивним відображенням того, що державна влада нездатна/має труднощі в управлінні цією системою. Одним із основних факторів загальносистемної «внутрішньої» кризи в Україні є і залишається криза системи публічного управління [8], зокрема управління системою охорони здоров'я. Їй досі залишаються актуальними чинники, які руйнують систему з-середини і на їх подолання спрямовуються зусилля управлінського сектору, зокрема: корупція у сфері охорони здоров'я, низька якість надання медичної допомоги та її фінансова чи географічна доступність, низька якість підготовки медичних кадрів та законодавче врегулювання низки поточних питань тощо.

Починаючи з грудня 2019 р. додаються ще дві «зовнішні» системні кризи, які у 2022 році нашарувалися одна на одну: спочатку була глобальна системна криза – пандемія COVID-19, а з 2022 року – регіональна криза, що обумовлена масштабними наслідками, спричиненими повномасштабною війною росії проти України.

Особливість системної кризи для системи охорони здоров'я полягає в тому, що вона (криза): по-перше, порушує стабільність будь-якої системи, створює передумови для серйозних руйнівних змін в самій системі через вплив низки чинників; по-друге, вона стосується не лише системи охорони здоров'я, а є комплексною та охоплює багато інших сфер та напрямів суспільно-владної взаємодії, дуже сильно впливає на соціально-економічний розвиток; по-третє, має різний характер впливу – фінансовий, медичний, соціальний, екологічний та

інформаційний; по-четверте, відсутні розроблені механізми та інструменти впливу на подолання цих криз; по-п'яте, наслідками системної кризи є зміна інфраструктури, високий рівень кадрового дефіциту, різка зміна організаційних підходів; по-шосте, немає єдиних рішень для подолання системної кризи на глобальному рівні, кожна країна повинна виробити свої підходи та парадигму для досягнення радикальних перетворень у визначених пріоритетних напрямках.

Таким чином, системні кризи передбачають загальні структурно-організаційні зміни в межах країни. Забезпечити ефективність впровадження змін у сфері охорони здоров'я у відповідь на протистояння кризовим явищам є стратегічним завданням для держави, а саме для системи публічного управління.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета дослідження полягає у виокремленні основних підходів формування стратегії управління системою охорони здоров'я на різних етапах її розвитку, враховуючи особливості соціально-економічного розвитку та умови системних криз.

Методи та інформаційна база дослідження. Проведене дослідження базувалося на аналізі нормативно-правової бази України, зокрема Законів та підзаконних нормативно-правових актів, у яких закріплено механізми управління системою охорони здоров'я на різних етапах. Такий аналіз здійснювався відповідно до поставлених мети та завдань дослідження за період незалежності України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам розвитку публічного управління у галузі охорони здоров'я присвячені дослідження сучасних українських вчених, таких як: Вашев О., Рогова О., Пустовойт Т., Крук С., Солоненко І., Радиш Я., Рожкова І., Семчук І., Карамишев Д., Кукель Г., Роледерс В., Прасол В., Сабліна Л., Єна А., О.Худоба та інші. Перелічені науковці досліджують питання розвитку публічного управління системою охорони здоров'я з точки зору впровадження інноваційних технологій, надання медико-соціальних послуг, регулювання державного та недержавного секторів системи охорони

здоров'я, специфіки змін в управлінні галуззю охорони здоров'я у постковідний період, соціально-економічних аспектів трансформацій у системі охорони здоров'я тощо. Питаннями проблем системної кризи в публічному управлінні займаються такі науковці, як: А. Гальчинський, Ю. Яковець, О. Власюк, О. Колос, Н. В. Лікарчук, І. Лукінова, І. Михасюк, П. Пашута, А. Пересада, М. Пірен, Л. Федулова.

Виклад основного матеріалу дослідження. В Україні тривалий час продовжуються дискусії щодо напрямків та механізмів реформування, тобто впровадженню суттєвих змін в систему охорони здоров'я. Необхідність таких змін не викликає жодних сумнівів, оскільки більше як чверть століття незалежності України не вдалося істотно просунутися в напрямку вирішення всіх провідних для систем охорони здоров'я цілей.

Аналізуючи систему охорони здоров'я України в контексті системних змін, прослідковуються певні особливості управління нею. За цими особливостями можна умовно виокремити шість етапів трансформації системи охорони здоров'я.

На першому етапі (1991-1999 рр.) ніяких кардинальних змін в системі охорони здоров'я не планувалося і не реалізовувалося. Державне управління було в основному сфокусоване на пошуку додаткових коштів для того, щоб забезпечити мінімальний рівень соціальних гарантій надання населенню медичної допомоги.

Другий етап (2000-2009) розпочинається з планування змін у системі охорони здоров'я. Основні напрями розвитку системи охорони здоров'я України визначаються та закріплюються в Указі Президента України «Про додаткові заходи щодо поліпшення медичної допомоги населенню України» [22]. Подальшого розвитку вони отримують у:

- Концепції розвитку охорони здоров'я населення України [29].
- Міжгалузевій комплексній програмі «Здоров'я нації» на 2002-2011 роки [25];

- Указі Президента «Про невідкладні заходи щодо реформування системи охорони здоров'я населення» [31];
- Національному плані розвитку системи охорони здоров'я на період до 2010 року [26];
- Державній програмі "Репродуктивне здоров'я нації" на період до 2015 року [24]
- Програмі Уряду «Український прорив: для людей, а не політиків»[28];
- Постанові Кабінету Міністрів України «Деякі питання удосконалення системи охорони здоров'я» [5]

Аналіз вищевказаних документів свідчить, що за весь цей більш ніж десятирічний період, незважаючи на періодичні трансформації політичного режиму в Україні, прихід до влади різних політичних сил, основні підходи до реформи системи охорони здоров'я не зазнали радикальних змін. Фактично широкомасштабних реформ у сфері охорони здоров'я в Україні в цей період не проводилось [7].

Третій етап (2010-2013) – апробація реформи системи охорони здоров'я в пілотних регіонах, що базується на засадничих нормативно-правових документах і визначає:

- порядок проведення реформування системи охорони здоров'я у Вінницькій, Дніпропетровській, Донецькій областях та м. Києві [33];
- напрями удосконалення надання медичної допомоги [19]
- організаційно-правові засади забезпечення громадян України екстреною медичною допомогою, у тому числі під час виникнення надзвичайних ситуацій та ліквідації їх наслідків, та засади створення, функціонування і розвитку системи екстреної медичної допомоги [23];

- порядок формування фонду оплати праці медичних працівників, що надають первинну медичну допомогу та є учасниками пілотного проекту з реформування системи охорони здоров'я [3]

- порядок створення госпітальних округів у Вінницькій, Дніпропетровській, Донецькій областях та м. Києві [27]

Проте прийняті рішення існуючих проблем в системі охорони здоров'я радикально не вирішили, а місцеві органи влади практично самоусунулися від підтримки розвитку закладів охорони здоров'я, що надавали вторинну та екстрену допомогу.

Четвертий етап (2015-2019) знаменується зміною управлінських підходів, зокрема в частині фінансування закладів охорони здоров'я. У 2018 році в Україні активно розпочинається процес впровадження інноваційних змін у сфері охорони здоров'я. Важливою передумовою ефективного реформування будь-якої сфери, особливо медичної, є створення адекватної нормативної бази. Тому розроблено низку Законів, які регламентували різні аспекти змін і на яких базувалися стратегічні перетворення медичної галузі, зокрема:

- Про підвищення доступності та якості медичного обслуговування у сільській місцевості [32]

- Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо надання психіатричної допомоги [14]

- Про внесення змін до Основ законодавства України про охорону здоров'я щодо окремих питань захисту прав громадян у сфері охорони здоров'я [20]

- Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення [21]

- Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо невідкладних заходів у сфері охорони здоров'я [15].

Збереження та покращення здоров'я населення усіх вікових груп залежить передовсім, як уже зазначалося, від національної стратегії. Однак з розвитком процесу децентралізації, що передбачає принцип субсидіарності, зростає роль місцевої влади, зокрема органів місцевого самоврядування у вирішенні проблем медичного спрямування.

У контексті реалізації реформи системи охорони здоров'я та внесення змін до низки нормативно-правових актів органи місцевого самоврядування отримали нові можливості, спрямовані на ефективне виконання власних повноважень для розвитку системи медичного обслуговування на своїх територіях. Органи місцевого самоврядування формують місцеві й регіональні комплексні та цільові програми, які становлять складову частину державної політики охорони здоров'я в Україні та відображають специфічні потреби охорони здоров'я населення, що проживає на відповідних територіях [9].

Запровадження нової моделі фінансування медичних послуг не лише зберегло повноваження органів місцевого самоврядування у медичному секторі, й чітко розподілило функції, повноваження і відповідальність на кожному рівні прийняття рішень.

П'ятий етап (2020 – 2022) став випробувальними для системи охорони здоров'я і розпочинається він з моменту поширення пандемії COVID-19. Основні заходи розробляються на виконання Законів щодо профілактики та лікування коронавірусної хвороби, зокрема щодо:

- забезпечення профілактики коронавірусної хвороби (COVID-19) [10]
- підвищення спроможності системи охорони здоров'я України протидіяти поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19) [12]
- запобігання поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19) [18]
- підвищення доступності лікарських засобів, медичних виробів та допоміжних засобів до них, які закупаються особою, уповноваженою на здійснення закупівель у сфері охорони здоров'я [11]

– запобігання виникненню і поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19) [17].

Наприкінці 2021 року запроваджено нову організаційно-правову форму для закладів охорони здоров'я – державні некомерційні підприємства [13]. Це створило юридичне підґрунтя для відомчих та державних медичних закладів разом з комунальними стати учасниками Програми медичних гарантій, укласти договори з Національною службою здоров'я України та працювати за принципом фінансування за фактично надані послуги.

Шостий етап (з лютого 2022 року – ...) – система охорони здоров'я зазнає масових інфраструктурних руйнувань, серйозних кадрових та організаційних змін у наданні медичних послуг населенню, протидії наслідкам спричинених воєнними діями в Україні.

З початком масштабного вторгнення система охорони здоров'я зазнала безпрецедентного стресу. Медичні заклади продовжували працювати у найгарячіших точках навіть у найбільш гострі фази війни, але стали об'єктом масових російських атак: всього з 24 лютого 2022 року задокументовано 889 атак на систему охорони здоров'я України, 333 атаки пошкодили або зруйнували медичні заклади, загинуло 127 медичних працівників [36].

Продовження медичної реформи є критично важливим для довготривалої стійкості медичної системи під час війни, а також у повоєнний період. У 2022 році спроби реформування були періодично успішними, але також було багато чинників, які унеможливлювали її реалізацію.

Проблема забезпечення професійними медичними кадрами, особливо у східних регіонах України, існувала ще до війни, а тепер вона посилилася через кадрові зміни. Тисячі лікарів та медсестер, а також мільйони їхніх пацієнтів залишили свої домівки та місця роботи:

– 30 тис. медичних працівників приєдналися до лав ЗСУ або стали волонтерами

- 2,3 тис. медиків виїхали за кордон
- 4,3 тис. стали вимушено переселеними особами [35]

Однак система змогла вистояти, зберегла керованість і здатність виконувати свої функції. Цьому посприяли кілька факторів: відданість і служіння з боку багатьох лікарів, медсестер, керівників медичних закладів, «воєнні» рішення МОЗ, Кабміну та парламенту, а також попередні структурні реформи, які допомогли системі стати більш життєздатною. Критично важливу роль у стійкості медичних закладів зіграла їхня повна управлінська та фінансова автономія, запроваджена під час реформ у 2018-2021 роках [6]. Делеговані повноваження та змога самостійно приймати оперативні рішення на місцях допомогли забезпечити необхідне правове поле для керівників медичних закладів. В умовах, коли порушуються зв'язки у системі по вертикалі, такі управлінські механізми надали можливість керівникам на власний розсуд вирішувати питання евакуації пацієнтів, залучення гуманітарної допомоги та фахівців, визначення пріоритетності надання медичної допомоги, а також приймати рішення про тимчасову зміну локації місць надання медичних послуг.

Готовність системи охорони здоров'я реагувати на будь-яку надзвичайну ситуацію великою мірою сформувалася ще у період боротьби із ковідом. Розроблені ефективні маршрути пацієнтів для хворих на ковід стали актуальними у перші дні періоду війни для вироблення маршруту травмованих і поранених. Крім того, система матеріально та технічно стала значно сильніша, оскільки забезпечена кисневими станціями і має більший досвід у тому, як формувати залишки на кілька місяців. Тому навіть у такі складні часи не спостерігалось браку лікарських засобів [1].

У першій фазі війни доступ до життєво необхідних ліків та послуг було порушено. Тому парламент ухвалив низку нормативно-правових документів та галузевих законів, підготовка над якими була започаткована у попередніх роках і які покликані врегулювати низку нагальних проблем, зокрема:

1. У березні Міністерство охорони здоров'я запровадило спрощену систему для внутрішньо переміщених українців до отримання первинної медичної допомоги. Людина, яка має статус внутрішньо переміщеної особи, отримала право потрапити до лікаря незалежно від місця знаходження та без подання нової декларації про вибір лікаря [2]

2. Потреба у реорганізації лікарняної мережі була актуальною чи не з першого року незалежності, тому прийнято Закон [16] та Постанову Кабінету Міністрів [4], у яких визначено механізми формування спроможної мережі медичних закладів.

3. Для адаптації до стандартів ЄС регулювання виготовлення, реєстрації, обігу лікарських засобів на всіх етапах прийнято Закон України «Про лікарські засоби» [30]. Цим Законом передбачається створення нового центрального органу виконавчої влади із спеціальним статусом, що реалізовуватиме державну політику у сфері створення, допуску на ринок, контролю якості, безпеки та ефективності лікарських засобів. У законі він називається «орган державного контролю» й, імовірно, передбачатиме об'єднання нинішніх регуляторів – Державного експертного центру та Держлікслужби.

4. З метою зміцнення здоров'я населення, запобігання хворобам, покращення якості та збільшення тривалості життя прийнято Закон України «Про систему громадського здоров'я» [34]

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямі.
Проведений аналіз нормативно-правових документів відповідно до означених в дослідженні періодів дає змогу виокремити певні особливості та проблеми, пов'язані з прийняттям стратегічних управлінських рішень.

За останні два періоди неймовірних викликів для всієї країни, започаткована реформа системи охорони здоров'я показала свою ефективність на первинному рівні. Завдячуючи впровадженням змінам медична галузь змогла вистояти і забезпечити максимально можливий рівень надання необхідних медичних послуг.

Водночас війна в Україні створила такі умови, за яких реалізації запропонованих змін у межах реформи може бути неефективною. А це потребує додаткових досліджень. По-перше, запропонована урядом реформа медичної інфраструктури знову базується на радянському підході і не сприяє наближенню до стандартів європейського союзу. По-друге, зовнішня та внутрішня міграція населення в Україні величезна і на сьогодні важко спрогнозувати географічне розміщення населення в країні після війни. Важко спрогнозувати демографічний розподіл, тобто розподіл населення по територіям, коли ситуація стабілізується.

По-третє, укрупнення лікарень та їх географічне розміщення з огляду на стратегію формування спроможної мережі закладів охорони здоров'я може призвести до конфліктів між громадами. Тому варто більш детально дослідити можливі перешкоди для забезпечення сталого розвитку територіальних громад та регіонів в контексті реалізації медичної реформи.

Література

1. Гусак Н. Зараз саме час дбати про здоров'я. URL : https://zaxid.net/medichna_dopomoga_pid_chas_viyini_v_ukrayini_2022_vidpovid_i_n1542721
2. Деякі питання надання первинної медичної допомоги в умовах воєнного стану: Наказ МОЗ 17.03.2022 № 496. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0496282-22#Text>
3. Деякі питання оплати праці медичних працівників, що надають первинну медичну допомогу та є учасниками пілотного проекту з реформування системи охорони здоров'я: Постанова Кабінету Міністрів України від 20 травня 2013 р. №395. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/395-2013-%D0%BF#Text>
4. Деякі питання організації спроможної мережі закладів охорони здоров'я: Постанова Кабінету Міністрів України від від 28 лютого 2023 р. № 174. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/174-2023-%D0%BF#Text>

5. Деякі питання удосконалення системи охорони здоров'я: Постанова Кабінету Міністрів України від 17.02.2010р. №208. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/208-2010-%D0%BF#Text>
6. Ковтонюк П., Корчак Т. Кризь війну: що відбулося з охороною здоров'я у 2022 році. URL : <https://life.pravda.com.ua/health/2023/04/3/253632/>
7. Лехан В.М. Управління змінами в системі охорони здоров'я України: історія та уроки пілотних регіонів: навчальний посібник / В. М. Лехан, Л. В. Крячкова, В. В. Волчек. – Дніпропетровськ, 2016. - 53 с.
8. Лікарчук Н. В. Кризи в системі державного управління: причини виникнення та шляхи врегулювання. *Право та державне управління* 2020 р., № 4. URL : http://www.pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/4_2020/38.pdf
9. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19 листопада 1992 року N 2801-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12/ed19921119#top>
10. Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення профілактики коронавірусної хвороби (COVID-19): Закон України від 4 грудня 2020 року № 1075-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1075-20#Text>
11. Про внесення змін до деяких законів України, спрямованих на підвищення доступності лікарських засобів, медичних виробів та допоміжних засобів до них, які закуповуються особою, уповноваженою на здійснення закупівель у сфері охорони здоров'я: Закон України від 17 березня 2020 року № 531-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/531-20#Text>
12. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України з метою підвищення спроможності системи охорони здоров'я України протидіяти поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19): Закон України від 7 травня 2020 року № 587-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/587-20#Text>
13. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення системи управління сферою охорони здоров'я та забезпечення

медичного обслуговування населення: Закон України від 15 грудня 2021 року № 1962-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1962-20#Text>

14. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо надання психіатричної допомоги: Закон України від 14 листопада 2017 року № 2205-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2205-19#Text>

15. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо невідкладних заходів у сфері охорони здоров'я: Закон України від 20 грудня 2019 року № 421-IX URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/421-20#Text>

16. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення надання медичної допомоги: Закон України від 1 липня 2022 року № 2347-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2347-20#top>

17. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на запобігання виникненню і поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19): Закон України від 17 березня 2020 року № 530-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/530-20#Text>

18. Про внесення змін до Закону України "Про захист населення від інфекційних хвороб" щодо запобігання поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19): Закон України від 13 квітня 2020 року № 555-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/555-20#Text>

19. Про внесення змін до Основ законодавства України про охорону здоров'я щодо удосконалення надання медичної допомоги: Закон України від 07.07.2011 №3611-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3611-17#top>

20. Про внесення змін до Основ законодавства України про охорону здоров'я щодо окремих питань захисту прав громадян у сфері охорони здоров'я: Закон України від 14 листопада 2017 року № 2204-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2204-19#Text>

21. Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення: Закон України від 19 жовтня 2017 року № 2168-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2168-19#Text>

22. Про додаткові заходи щодо поліпшення медичної допомоги населенню України: Указ Президента України від серпня 2000 року №963/2000. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/963/2000#top>

23. Про екстрену медичну допомогу: Закон України від 05 липня 2012 року №5081-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5081-17#Text>

24. Про затвердження Державної програми "Репродуктивне здоров'я нації" на період до 2015 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2006 р. № 1849. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1849-2006-%D0%BF#Text>

25. Про затвердження Міжгалузевої комплексної програми "Здоров'я нації" на 2002-2011 роки: Постанова Кабінету Міністрів України від 10 січня 2002р. №14. URL :

26. Про затвердження Національного плану розвитку системи охорони здоров'я на період до 2010 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 13 червня 2007 року № 815. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/815-2007-%D0%BF#Text>

27. Про затвердження Порядку створення госпітальних округів у Вінницькій, Дніпропетровській, Донецькій областях та м. Києві: Постанова КМУ України від 24 жовтня 2012 р. №1113. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1113-2012-%D0%BF#Text>

28. Про затвердження Програми діяльності Кабінету Міністрів України "Український прорив: для людей, а не політиків": Постанова Кабінету Міністрів України від 16.01.2008 №14. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/14-2008-%D0%BF#Text>

29. Про Концепцію розвитку охорони здоров'я населення України: Указ Президента України від 7 грудня 2000 р. №1313/2000. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1313/2000#top>

30. Про лікарські засоби: Закон України від 28 липня 2022 року № 2469-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-20#Text>

31. Про невідкладні заходи щодо реформування системи охорони здоров'я населення: Указ Президента України від 6 грудня 2005 року №1694/2005. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1694/2005#Text>

32. Про підвищення доступності та якості медичного обслуговування у сільській місцевості: Закон України від 14 листопада 2017 року № 2206-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2206-19#Text>

33. Про порядок проведення реформування системи охорони здоров'я у Вінницькій, Дніпропетровській, Донецькій областях та м. Києві: Закон України від 07.07.2011 №3612-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3612-17#Text>

34. Про систему громадського здоров'я: Закон України від 6 вересня 2022 року № 2573-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2573-IX#Text>

35. Сфера охорони здоров'я: що було у 2022 р. та на що очікувати у 2023 р, аптека онлайн №01/02 (1372/1373) від 16 січня 2023 р. URL : <https://www.apteka.ua/article/654604>

36. Attacks on Health Care in Ukraine. URL : <https://www.attacksonhealthukraine.org/>

References

1. Husak, N. (2022), "Now is the time to take care of your health", available at: https://zaxid.net/medichna_dopomoga_pid_chas_viyini_v_ukrayini_2022_vidpovid_n1542721 (Accessed 10 July 2023).

2. Ministry of Healthcare of Ukraine (2022), “Some issues of providing primary medical care under martial law”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/en/v0496282-22#Text> (Accessed 10 July 2023).

3. Cabinet of Ministers of Ukraine (2013), Resolution “Some issues of remuneration of medical workers who provide primary medical care and are participants in the pilot project on reforming the health care system”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/395-2013-%D0%BF#Text> (Accessed 05 June 2023).

4. The Cabinet of Ministers of Ukraine (2023), Resolution “Some issues of the organization of a capable network of health care institutions”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/174-2023-%D0%BF#Text> (Accessed 28 June 2023).

5. Cabinet of Ministers of Ukraine (2010), Resolution “Some issues of improving the health care system”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/208-2010-%D0%BF#Text> (Accessed 05 June 2023).

6. Kovtoniuk, P. and Korchak, T. (2023), “Through the War: What Happened to Healthcare in 2022”, available at: <https://life.pravda.com.ua/health/2023/04/3/253632/> (Accessed 10 July 2023).

7. Lekhan, V.M. Kriachkova, L.V. and Volchek V.V. (2016), *Upravlinnia zminy v systemi okhorony zdorov'ia Ukraïny: istoriia ta uroky pilotnykh rehioniv* [Management of changes in the healthcare system of Ukraine: history and lessons of pilot regions], Dnipropetrovs'k, Ukraine.

8. Likarchuk, N.V. (2020), “Crises in the government system: causes and ways of settlement”, *Pravo ta derzhavne upravlinnia*, vol. 4, available at: http://www.pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/4_2020/38.pdf (Accessed 10 July 2023).

9. Verkhovna Rada of Ukraine (1992), The Law of Ukraine “Fundamentals of the Legislation of Ukraine on Health Care”, available at:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/2801-12/ed19921119#top> (Accessed 05 June 2023).

10. Verkhovna Rada of Ukraine (2020), The Law of Ukraine “On making changes to some laws of Ukraine regarding prevention of the coronavirus disease (COVID-19)”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/1075-20#Text> (Accessed 05 June 2023).

11. Verkhovna Rada of Ukraine (2020), The Law of Ukraine “On making changes to some laws of Ukraine, aimed at increasing the availability of medicines, medical devices and auxiliary means for them, which are purchased by a person authorized to carry out purchases in the field of health care”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/531-20#Text> (Accessed 05 June 2023).

12. Verkhovna Rada of Ukraine (2020), The Law of Ukraine “On the introduction of changes to some legislative acts of Ukraine in order to increase the capacity of the health care system of Ukraine to counteract the spread of the coronavirus disease (COVID-19)”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/587-20#Text> (Accessed 05 June 2023).

13. Verkhovna Rada of Ukraine (2021), The Law of Ukraine “On the introduction of changes to some legislative acts of Ukraine regarding the improvement of the management system in the field of health care and the provision of medical services to the population”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/1962-20#Text> (Accessed 05 June 2023).

14. Verkhovna Rada of Ukraine (2017), The Law of Ukraine “On making changes to some legislative acts of Ukraine regarding the provision of psychiatric care”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/2205-19#Text> (Accessed 05 June 2023).

15. Verkhovna Rada of Ukraine (2019), The Law of Ukraine “On making changes to some legislative acts of Ukraine regarding urgent measures in the field of

health care”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/421-20#Text> (Accessed 05 June 2023).

16. Verkhovna Rada of Ukraine (2022), The Law of Ukraine “On making changes to some legislative acts of Ukraine on improving the provision of medical care”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/2347-20#top> (Accessed 05 June 2023).

17. Verkhovna Rada of Ukraine (2020), The Law of Ukraine “On making changes to some legislative acts of Ukraine aimed at preventing the emergence and spread of the coronavirus disease (COVID-19)”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/530-20#Text> (Accessed 05 June 2023).

18. Verkhovna Rada of Ukraine (2020), The Law of Ukraine “On amendments to the Law of Ukraine "On the Protection of the Population from Infectious Diseases" on the prevention of the spread of the coronavirus disease (COVID-19)”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/555-20#Text> (Accessed 05 June 2023).

19. Verkhovna Rada of Ukraine (2011), The Law of Ukraine “On making changes to the Fundamentals of the legislation of Ukraine on health care regarding the improvement of the provision of medical care”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/3611-17#top> (Accessed 05 June 2023).

20. Verkhovna Rada of Ukraine (2017), The Law of Ukraine “On making changes to the Fundamentals of Ukrainian legislation on health care regarding certain issues of protection of citizens' rights in the field of health care”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/2204-19#Text> (Accessed 05 June 2023).

21. Verkhovna Rada of Ukraine (2017), The Law of Ukraine “On state financial guarantees of medical care for the population”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/2168-19#Text> (Accessed 28 June 2023).

22. President of Ukraine (2000), Decree “On additional measures to improve medical care for the population of Ukraine”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/963/2000#top> (Accessed 05 June 2023).

23. Verkhovna Rada of Ukraine (2012), The Law of Ukraine “On Emergency Medical Aid”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/5081-17#Text> (Accessed 05 June 2023).

24. Cabinet of Ministers of Ukraine (2006), Resolution “On the approval of the State program "Reproductive health of the nation" for the period until 2015”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/1849-2006-%D0%BF#Text> (Accessed 05 June 2023).

25. Cabinet of Ministers of Ukraine (2002), Resolution “On the approval of the Intersectoral Integrated Program "Health of the Nation" for 2002-2011”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/14-2002-%D0%BF#Text> (Accessed 05 June 2023).

26. Cabinet of Ministers of Ukraine (2007), Resolution “On the approval of the National plan for the development of the health care system for the period up to 2010”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/815-2007-%D0%BF#Text> (Accessed 05 June 2023).

27. Cabinet of Ministers of Ukraine (2012), Resolution “On the approval of the Procedure for the establishment of hospital districts in Vinnytsia, Dnipropetrovsk, Donetsk regions and the city of Kyiv”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/1113-2012-%D0%BF#Text> (Accessed 05 June 2023).

28. Cabinet of Ministers of Ukraine (2008), Resolution “On the approval of the Program of Activities of the Cabinet of Ministers of Ukraine "Ukrainian breakthrough: for people, not politicians"”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/14-2008-%D0%BF#Text> (Accessed 05 June 2023).

29. President of Ukraine (2000), Decree “About the concept of development of health care of the population of Ukraine”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/1313/2000#top> (Accessed 05 June 2023).

30. Verkhovna Rada of Ukraine (2022), The Law of Ukraine “About medicinal products”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/2469-20#Text> (Accessed 05 June 2023).

31. President of Ukraine (2005), Decree “On urgent measures to reform the public health care system”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/1694/2005#Text> (Accessed 05 June 2023).

32. Verkhovna Rada of Ukraine (2017), The Law of Ukraine “On increasing the availability and quality of medical care in rural areas”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/2206-19#Text> (Accessed 28 June 2023).

33. Verkhovna Rada of Ukraine (2011), The Law of Ukraine “On the Procedure for Reforming the Health Care System in the Vinnitsa, Dnipropetrovsk and Donetsk Regions, and in the City of Kyiv”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/3612-17#Text> (Accessed 05 June 2023).

34. Verkhovna Rada of Ukraine (2022), The Law of Ukraine “On the public health system”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/2573-20#Text> (Accessed 28 June 2023).

35. Apteka (2023), “Healthcare sector: what happened in 2022 and what to expect in 2023”, available at: <https://www.apteka.ua/article/654604> (Accessed 10 July 2023).

36. Attacks on Health Care in Ukraine (2023), available at: <https://www.attacksonhealthukraine.org/> (Accessed 10 July 2023).

Стаття надійшла до редакції 15.07.2023 р.